

References:

1. Konstytutsiia Hruzii [Constitution of Georgia] (kontrolnyi tekst stanom na 23.03.2018 No. 2071) [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Estonii [The Constitution of Estonia] (1992) [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Latviiskoi Respubliki [Constitution of the Republic of Latvia], v red. vid 2016 r. Ofitsiinyi vebsait Prezydenta Latvyy. [in Ukrainian].
4. Konstitutsiia Litovskoi Respubliki [Constitution of the Republic of Lithuania] (1992) [in Russian].
5. Konstitutsiia Rossiiskoi Federatsii [Constitution of the Russian Federation] (1993) [in Russian].
6. Konstitutsiia Respubliki Azerbaidzhan [Constitution of the Republic of Azerbaijan] (2016) [in Russian].
7. Konstytutsiia Respubliki Bilorus [Constitution of the Republic of Belarus] (1996) [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Respubliki Virmeniia [The Constitution of the Republic of Armenia] (2015). Ofitsiinyi vebsait Prezydenta Respubliki Virmeniia [in Ukrainian].
9. Konstytutsiia Respubliki Kazakhstan [Constitution of the Republic of Kazakhstan] (1995 r. iz zminamy) [in Ukrainian].
10. Konstytutsiia Respubliki Moldova [Constitution of the Republic of Moldova] (1994). Ofitsiinyi vebsait Prezydenta Respubliki Moldova [in Ukrainian].
11. Konstitutsiia Respubliki Uzbekistan [Constitution of the Republic of Uzbekistan] (1992) [in Russian].
12. Konstytutsiia Tadzhykystanu [Constitution of Tajikistan] (1994 r. v red. 2003 r.). Ofitsiinyi vebsait Heneralnoi prokuratury Respubliki Tadzhykystan [in Ukrainian].
13. Kryminalno-protsesualnyi zakon Latviiskoi Respubliki [Criminal Procedure Code of the Republic of Latvia] (2005) [in Ukrainian].
14. Modelnii zakon "O prokurature" SNG [Model Law "On the Prosecutor's Office" of the CIS] (2006) [in Russian].
15. Ob organakh prokuratury Respubliki Tadjhikistan [About the bodies of the prosecutor's office of the Republic of Tajikistan]: Konstitutsiiniy Zakon. (2006) [in Ukrainian].
16. Ofitsiinyi vebsait prokuratury Latviiskoi Respubliki [Official website of the Prosecutor's Office of the Republic of Latvia] [in Ukrainian].
17. Reshetnikova, T.A. (2005), Pravovoi status, funktsii i polnomochiia prokuratury v stranakh SNG (stravnitelno-pravovoe issledovanie) [Legal status, functions and powers of the prosecutor's office in the CIS countries (comparative legal study)]: avtoref. diss. kand. iurid. nauk. 12.00.11. Moskva. 23 p. [in Russian].
18. Sidorenko, A.V. (2003). Konstitutsionnyi status organov prokuratury stran SNG: avtoref. dis. kand. iurid. nauk: 12.00.02. Moskva. 28 p. [in Russian].
19. Pro prokuraturu Rossiiskoi Federatsii [About the Prosecutor's Office of the Russian Federation]: Federalnii zakon ot 17.01.1992 g. z izmeneniyami ta dopolneniyami na 2016 g. [in Russian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.35>**ВИБІР ЗАСТОСОВУВАНОВОГО МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА СТОРОНАМИ ДО СУТІ СПОРУ****Юлія Кабрера***аспірантка кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства**Міжнародного гуманітарного університету (Одеса, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-7357-1491

Анотація. Пройшовши тривалий еволюційний шлях, автономія волі у виборі матеріального права до суті спору у міжнародному комерційному арбітражі набула майже необмеженого характеру. Це означає, що за її допомогою сторони мають можливість обирати будь-яку систему права, яку завгодно правову норму чи навіть їх комбінацію. Спектр у виборі норм матеріального права до суті спору широкий, різноманітний і практично невичерпний. Це може бути національне право будь-якої країни або доктрина загального принципу, різні стабілізаційні застереження, нейтральний закон, використання декількох законів до різних частин контракту – депесаж, транснаціональне право, торгові звичаї. Більше того, сторони навіть можуть окремо обрати не саме матеріальне право, а тільки метод його обрання для арбітрів, щоб останні детермінували таке право до суті спору.

Ключові слова: вибір права сторін, матеріальне право, прямий вибір сторін, депесаж, транснаціональні норми, нейтральне право, стабілізаційні закони, непрямий вибір права, національне право.

**CHOICE OF THE APPLICABLE SUBSTANTIVE LAW
BY THE PARTIES TO THE MERITS OF THE DISPUTE****Yuliia Cabrera***Graduate Student at the Department of International Law and Comparative Law**International Humanitarian University (Odesa, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-7357-1491

Abstract. After a long evolutionary path, the autonomy of the will in the choice of substantive law to the essence of the dispute in international commercial arbitration has become almost unlimited. This means that with its help, the parties

have the opportunity to choose any system of law, any legal norm, or even a combination of them. The range of substantive law in the choice of substantive law is wide, diverse and virtually inexhaustible. This can be the national law of any country or the doctrine of the general principle, various stabilization clauses, neutral law, the application of several laws to different parts of the contract – dispatch, transnational law, trade customs. Moreover, the parties may even choose not the substantive law itself, but only the method of choosing it for the arbitrators, so that the latter determine such a right to the substance of the dispute.

Key words: choice of law of the parties, substantive law, direct choice of parties, dispatch, transnational norms, neutral law, stabilization laws, indirect choice of law, national law.

WYBÓR WŁAŚCIWEGO PRAWA MATERIALNEGO PRZEZ STRONY DLA MERITUM SPORU

Yuliia Cabrera

*aspirantka Wydziału Prawa Międzynarodowego i Prawoznawstwa Porównawczego
Międzynarodowego Uniwersytetu Humanistycznego (Odessa, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-7357-1491

Adnotacja. Po przejściu długiej ścieżki ewolucyjnej autonomia woli w wyborze prawa materialnego do istoty sporu w międzynarodowym arbitrażu handlowym nabrała niemal nieograniczonego charakteru. Oznacza to, że z jej pomocą strony mają możliwość wyboru dowolnego systemu prawa, dowolnej normy prawnej, a nawet ich kombinacji. Spektrum wyboru norm prawa materialnego do istoty sporu jest szerokie, zróżnicowane i praktycznie niewyczerpane. Może to być prawo krajowe dowolnego kraju lub doktryna ogólnej zasady, różne klauzule stabilizacyjne, prawo neutralne, stosowanie wielu przepisów przed różnymi częściami umowy – *dépeçage*, prawo ponadnarodowe, zwyczaj handlowy. Co więcej, strony mogą nawet osobno wybrać nie samo prawo materialne, ale tylko metodę jego wyboru dla arbitrów, aby ci ostatni zdeterminowali takie prawo do istoty sporu.

Słowa kluczowe: wybór prawa stron, prawo materialne, bezpośredni wybór stron, *dépeçage*, normy ponadnarodowe, prawo neutralne, przepisy stabilizacyjne, pośredni wybór prawa, prawo krajowe.

Вступ. Так склалося історично, що матеріальне право повинно було бути пов'язаним із контрактом. Наявність такого сполучника досить довго була характерною ознакою. Тобто сторони не могли обирати право, ніяким чином не пов'язане з договором і його суттю, але з революційними ідеями Манчіні (Кабрера, 2020) від такого підходу взагалі відмовилися. Ключовий наголос у міжнародному комерційному арбітражі робиться на тому, що сторони можуть обирати абсолютно будь-який закон (систему права) незалежно від того, чи має він зв'язок із договором, місцем арбітражу, сторонами, будь-якими іншими обставинами справи, чи ні.

Ст. 9 Гаазьких принципів 2015 р. вказує, що закон, обраний сторонами, повинен регулювати всі аспекти договору між ними, включаючи, але не обмежуючись:

- а) інтерпретацію;
- б) права й обов'язки, що випливають із договору;
- в) виконання та наслідки невиконання, включаючи оцінку розмірів нанесених збитків;
- г) різні шляхи погашення зобов'язань і позовної давності та строки позовної давності;
- д) чинність і наслідки недійсності договору;
- е) тягар доказування та юридичні презумпції;
- ж) переддоговірні зобов'язання.

Також право, обране сторонами, регулює формальну і матеріальну чинність основного договору (Principles on Choice, 2015: 63).

Абсолютна більшість арбітражних регламентів демонструє, що сторони вільні у виборі матеріального права до суті свого спору. Арбітр вирішує спір у системі саме тих норм права, які сторони вказали як такі, що регулюватимуть їхній контракт, і цей принцип автономії волі є обов'язковим для арбітражних суддів. Сторони можуть обирати право не тільки під час укладання договору, а й у будь-який інший час, наприклад, під час вирішення спору у суді, або ж модифікувати вже обрані ними раніше норми.

У ст. 3 Гаазьких принципів навмисно вказується, що законом, обраним сторонами, можуть бути норми права, загально визнані на міжнародному, національному, регіональному рівнях як нейтральний і збалансований набір правил, тільки якщо законом форуму не передбачено інше (Principles on Choice, 2015: 40).

Тобто вираз «норми права» означає, що сторони можуть обрати не тільки національне законодавство певної країни, але і будь-які транснаціональні норми – *lex mercatoria*, конвенції, хартії, уповноважувати арбітрів діяти як *amiables compositeurs* чи обрати будь-яку комбінацію з вище перелічених норм. Те саме поняття «норми права» міститься й у Типовому законі ЮНСІТРАЛІ (далі – Типовий закон), у п. 1 ст. 28: «Арбітражний суд вирішує спір згідно з такими нормами права, які сторони обрали як застосовувані до суті спору». Закон України про міжнародний комерційний арбітраж (далі – МКА) повністю відтворює це положення Типового закону. Багато арбітражних регламентів так само дотримуються цієї термінології, наприклад, ст. 21 Регламенту Міжнародної торгової палати, або Регламент Лондонського арбітражу, містить навіть більше детальне уточнення стосовно матеріального права у п. 3 ст. 22: «Арбітражний трибунал вирішує спір сторін відповідно до закону(нів) або норм права, обраних сторонами як застосованих до суті спору».

Тому мета статті – дослідити, які саме норми права можуть бути обрані сторонами.

Матеріал і методи досліджень. Методологічною основою роботи стали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, такі як аналізу й узагальнення судової практики, синтезу, формально-логічний метод, узагальнення та порівняльно-правовий методи.

Статистичний звіт міжнародної торгової палати показує, що застереження щодо вибору закону були включені до основних договірних положень, на які сторони посилалися у 88% усіх випадків, зареєстрованих у 2019 р. Вони охоплювали закони 124 держав, штатів, провінцій і територій. Як і у 2018 р., англійське законодавство було *lex contractus* у 16% усіх зареєстрованих випадків. Швейцарське право було другим найбільш обраним матеріальним законодавством (12%), за ним ішли закони США та французьке законодавство (по 10% кожне). Закони Бразилії, Катару та Іспанії посіли п'яте, шосте, сьоме місця із 34, 31 та 30 справами відповідно. Лише 1% контрактів в арбітражній угоді чи пункті вибору закону передбачав застосування норм чи інструментів, відмінних від національного законодавства. Сюди входили Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів, Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА, міжнародне комерційне право, Закон OHADA (організація для гармонізації африканського права), правила *Incoterms* (ICC Dispute Resolution Statistics, 2019).

Міжнародне арбітражне дослідження лондонського університету королеви Марії оприлюднило висновки 2010 р. стосовно головних чинників впливу у виборі матеріального права до суті спору, серед яких на першому місці нейтральність і неупередженість правової системи – 66%, доцільність для типу контракту – 60%, обізнаність і досвід певного законодавства – 58%, вибір закону іншою стороною – 37%, корпоративна політика – 35%, місце виконання договору – 32%, місцезнаходження штаб-квартири компанії – 29%, місцезнаходження арбітражної установи, обраної для арбітражу, – 27%, місце проведення арбітражу – 26%, місцезнаходження юридичної команди – 23%, рекомендації зовнішнього радника – 22%, місцезнаходження іншої сторони – 21%. Водночас аналітика показує, що корпорації, яким було дозволено юрирати застосовуване право до суті спору, найчастіше робили вибір на користь закону своєї національної юрисдикції – 44%, і до такого ж вибору схиляються контрагенти – 53% (International Arbitration Survey).

Тобто досвід доводить, що вибір відповідної системи національного права є найбільш поширеним вибором у міжнародних комерційних договорах. Припускаємо, що раціональними причинами вибору конкретного національного законодавства можуть бути: а) його зв'язок зі сторонами договору (обираючи закон своєї національної системи, учасник процесу інтуїтивно почувається у безпеці, адже ця система – знайома йому правова територія); б) така система буде відомою, тобто більш передбачуваною, і тому гіпотетичний результат спору буде більш передбачуваним, а отже, очікуваним (прорахувати ймовірний кінцевий результат судового спору стає набагато простіше); в) спроможність більш точного й однозначного тлумачення юридичних норм; г) можливість знайти досвідчених судових практиків; д) значна економія часу; е) зменшення шансів на скасування арбітражного рішення через обізнаність зі специфікою національної системи правосуддя.

Проте під час вибору закону певної національної правової системи однієї зі сторін існує ризик, що одна сторона може мати перевагу над іншою на підставі застосування свого національного закону, і через це сторони намагаються обрати інше, абсолютно не пов'язане право третьої держави, до якого жодна зі сторін не має ніякого особливого зв'язку.

Так, відповідно до Гаазьких принципів автономія волі сторін не обмежується жодною вимогою про зв'язок, будь то географічний чи інший взаємозв'язок між обраним законом і контрактом чи сторонами. Відповідно, сторони можуть обрати законодавство держави, до якої вони (сторони) або їхні операції не мають жодного відношення. Це положення відповідає зростаючій делокалізації комерційних операцій. Сторони можуть обрати конкретний закон, оскільки він є нейтральним щодо сторін або розроблений для виду передбачуваної операції (наприклад, закон держави відомий у сфері морського транспорту або міжнародних банківських операцій) (Principles on Choice, 2015: 39). Такий закон називається **нейтральним**.

Сторони керуються різними аргументами для його обрання, і тут може виникнути плутанина. Наприклад, вибір права Швейцарії через уявлення, що її політичний нейтралітет робить швейцарські закони нейтральними (Emery, 2016: 3.2). Хоча правознавці на прикладах доводять, що обрання так званого «нейтрального» права Швейцарії в основних сферах може бути непередбачуваним і не підходить до міжнародних контрактів (Schwenzer, Kee, 2011: 441).

На думку автора, логіка обрання нейтрального права сторонами у міжнародному комерційному арбітражі через призму політичного нейтралітету держави виглядає досить двозначно, проте логічно. І тут потрібно розрізняти міжнародний арбітраж між юридичними особами й арбітраж, у якому хоча б одна сторона є державою чи державною компанією (*state entity*). У першому варіанті кожен закон, що ніяким чином не пов'язаний із жодною зі сторін, вже є нейтральним, і тому вплив державного політичного нейтралітету дорівнює нулю. А от обране законодавство такої нейтральної країни не завжди може бути найбільш підходящим для вирішення спору, проте саме воно грає ключову роль.

У другому ж варіанті під час слухання спору, у якому задіяна держава чи державна компанія, ми неминуче переходимо на рівень міжнародного публічного права та міжнародної публічної політики, й обрання застосованого права країни до суті спору через її політичний нейтралітет виглядає абсолютно доцільним.

Під час вибору права сторони радше б обрали свій національний закон, проте вони керуються насамперед логікою обрання законодавства через його нейтральність. Політичний нейтралітет є не гарантією обрання «правильного чи підходящого» закону, а лише одним із безлічі запобіжників, призначення яких – забезпечити неупередженість і справедливість правосуддя. Шукаючи стратегічно правильну модель судочинства, сторонам було би краще керуватися іншими факторами, ніж політичний нейтралітет, але лише доти, поки однією зі сторін спору не є держава.

Окрім нейтрального закону, у сторін є безліч інших опцій обрання норм права, системи права або ж обрання методу, який сам буде дороговказом до закону для вирішення спору. Розглянемо всі інші можливі варіанти та варіації.

Депеґаж. Депеґаж належить до концепції колізієних норм, згідно з ним різні питання в межах конкретної справи можуть регулюватися законами різних держав. У країнах загального права депеґаж передбачає застосування різних законів до різних частин одного договору (Uslegal.com). Термін *dépeçage* походить із французької мови й означає «розчленування» (Merriam-webster.com). У цьому контексті депеґаж стосується процесу визначення вибору закону на основі поетапного розгляду кожного питання (протилежний комплексному підходу «*blanket approach*»). Депеґаж дозволяє, але не обов'язково вимагає застосування різних місцевих законів до різних проблем у межах однієї справи (Arbitration Award). Визначення депеґажу також дав Симеон С. Симеонід: «Депеґаж – це потенційний і випадковий результат аналізу на основі поетапного розгляду кожного питання. Він з'являється лише у разі застосування судом матеріального права різних держав до різних проблем у тій самій справі» (Symeonides, 2014).

Із такого визначення можна зробити помилковий висновок, що депеґаж використовується лише арбітрами, але це не так. Ст. 3, п. 1 Римської Конвенції 1980 р. надає мандат сторонам обрати застосовуване право як до всього контракту, так і тільки до його частини (Rome Convention, 1980). Те саме правило було передбачено Інститутом міжнародного права. У ст. 6 резолюції Сантьяго де Компостела вказано: «(1) може бути обране інше джерело для правил і принципів, застосовуваних до кожного питання, яке виникає, та (2) ці правила та принципи можуть походити з різних національних правових систем, так само, як і з не національних джерел, таких як принципи міжнародного права, загальні принципи права, звичаї міжнародної торгівлі» (Session of Santiago de Compostela, 1989).

Отже, окремі частини договору можуть регулюватися абсолютно різними системами права, вибір таких систем здійснюється як сторонами – «узгоджений депеґаж», так і арбітрами – «депеґаж» (Schonbeck, 2014: 3).

Ні Римська конвенція 1980 р., ні вище вказана резолюція не містять жодних обмежень, умов чи заборон для сторін у використанні депеґажу.

У справі № 101 від 2014 р. між українською та російською компаніями сторони обрали матеріальне право України до суті свого спору. Арбітражний Трибунал вирішив, що, оскільки контракт, стосовно якого виник спір, є договором міжнародної купівлі-продажу товарів, а держави сторін – Україна і Росія – є учасниками Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (далі – Віденська конвенція 1980 р.), яка відповідно до ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» є частиною національного законодавства і застосовується в порядку, передбаченому для норм національного законодавства, до зобов'язань сторін за контрактом, до вирішення цього спору застосовні положення вищевказаної конвенції. Однак Віденська конвенція 1980 р. не передбачає такого способу правового захисту, як стягнення неустойки (штрафу, пені). Це питання поза межами її сфери регулювання і не може бути вирішене за допомогою загальних принципів, на яких вона ґрунтується. Водночас ст. 6 цієї Конвенції надає сторонам право відступати від будь-якого з її положень або змінити їх. Тому сторони у контракті мають право передбачити неустойку за порушення зобов'язань за контрактом. У зв'язку з цим і в силу положень п. 2 ст. 7 Віденської конвенції 1980 р. під час розгляду позовної вимоги про стягнення штрафу, пені разом із положеннями контракту застосуванню на субсидіарній основі підлягає застосовне право, у цьому разі – право України (Arbitration Award).

Отже, депеґаж означає, що декілька правових норм можуть застосовуватися до різних частин договору.

Вибір стабілізаційного закону. Стабілізаційні норми, обрані сторонами, встановлюються у стабілізаційних застереженнях, які є частиною контракту та здебільшого використовуються в угодах між інвестором і державою. Підписуючи договір із приймаючою країною й обираючи її законодавство для регулювання своєї угоди, інвестор неминуче підпадає під ризик, адже приймаюча країна може внести зміни у свою нормативну базу та вплинути таким чином на інвестиції, наприклад, підвищити податки або зробити їх непомірними для інвестора, розірвати угоду, конфіскувати, націоналізувати чи експропріювати активи компанії інвестора. Стабілізаційні застереження спрямовані на захист приватного інвестора шляхом обмеження законодавчої або адміністративної влади держави як суверена у своїй країні та законодавця у власній правовій системі щодо внесення змін у договірне регулювання або навіть скасування угоди (Bernardini, 2008).

Ця мета досягається декількома видами юридичної техніки у формі стабілізаційних застережень:

Традиційні (класичні) стабілізаційні застереження

Фіксоване стабілізаційне застереження – *freezing clause* (або стабілізаційне застереження *stricto sensu*). Передбачає, що інвестиційний договір буде регулюватися законодавством приймаючої держави (країни, що підписує контракт), яке існувало на момент підписання договору та протягом визначеного періоду часу (зазвичай протягом усієї тривалості договору). Таке застереження також називається «інкорпорованим застереженням» через вказівку на юридичну техніку про включення закону, що діє на певну дату приймаючої держави до інвестиційного договору (Gjuzi, 2018: 38).

Тобто законом, котрий регулює контракт, будуть тільки ті норми права приймаючої держави, що існували лише на дату його підписання. Сторони зафіксували закон договору у часі, і він є статичним і не змінюється. Якби зміни держава, що підписала контракт, не вносила б у своє чинне законодавство, всі вони не матимуть жодного впливу на матеріальне право контракту, адже воно застигло у часі на момент підписання договору. Фіксовані стабілізаційні застереження можуть бути повні (*full freezing*) та обмежені (*limited freezing*). Перші передбачають фіксацію всіх законів під час дії проекту / договору. Другі ж мають на меті захистити інвестора лише від певного кола законодавчих дій. Іноді вони посилаються на конкретні закони або на певні галузі законодавства: податкові чи митні або інші (Law.academic.ru).

Застереження про незастосування та несумісність – *non-application and inconsistency clauses*. Передбачають, що поточні та, найчастіше, майбутні зміни норм права приймаючої держави не повинні міняти умови дого-

вору, на основі яких здійснюється вступ до приймаючої держави, та / або що договір повинен мати пріоритет щодо таких змін (Gjuzi, 2018: 40). У п. 28.1. у постанові про затвердження модельного контракту на проведення операцій із надрокористування в Республіці Казахстан вказано, що зміни та доповнення законодавства, які погіршують становище підрядника, не застосовуються до контракту, створеного та підписаного до таких змін чи доповнень (Постановление Правительства Республики Казахстан, 2001).

Застереження про нематеріальність – *intangibility clauses* («*clauses d'intangibilite*») передбачає, що країна, яка підписала контракт, не може змінювати або розірвати договір в односторонньому порядку (Shihata, 1993: 371).

Примордіальні форми стабілізаційних застережень описуються як фіксовані та контрастують із більш сучасним їхнім різновидом, що детермінується як застереження **економічної рівноваги** – *economic equilibrium clauses* (Krajewski, 2019: 293) або **застереження економічного балансування** – *economic rebalancing clauses*. Такі застереження пов'язують зміни умов договору з переговорним процесом із метою відновлення первісної економічної рівноваги контракту або ж, за відсутності такої можливості, виплати компенсації. Тобто йдеться про відновлення економічного балансу. Якщо мета переговорів не буде досягнута, то за допомогою таких застережень у арбітра буде можливість установити адаптаційні зміни (наприклад, справа *AGIP / British Petroleum / Etal-Kazakhstan*, «Кашаган» угода про розподіл продукції PSA (Fauchald, Hunter, 2008: 136)). Також застереження економічної рівноваги містяться у договірних домовленостях для газопроводу Західної Африки (WAGP) (Leader, Ong, 2011: 148).

Андреа Шемберг у своєму дослідницькому проєкті для міжнародної фінансової корпорації (IFC) під назвою «Стабілізаційні положення та права людини» зробила такі висновки: «Більшість опитаних практиків вважають, що фіксовані застереження *freezing clause* є застарілими, і сучасні інвестиційні договори зазвичай не містять таких умов. Це дослідження показує, що такі застереження все ще використовуються певною мірою та можуть бути більш поширеними у видобувній галузі, особливо гірничій» (Stabilization Clauses, 2009).

Застереження економічної рівноваги (економічного балансування) бувають двох видів: **повні** й **обмежені**. Застереження повної економічної рівноваги захищають від усіх фінансових наслідків змін закону та можуть вимагати або матеріального відшкодування інвестору, або перемовин щодо відновлення економічної рівноваги до виправданого можливої міри. Отже, дотримання всіх нових законів інвестором мусить бути повністю компенсоване. Існують застереження, які вимагають від інвестора спочатку понести певний розмір фінансових витрат до настання компенсації, або ж у них може бути вказано, що за деякі види нових законів, наприклад, про охорону здоров'я, навколишнє середовище чи безпеку, компенсація не нараховується. Такі застереження економічної рівноваги називаються обмеженими (Mansour, Nakhle, 2016: 17).

Гібридні застереження – *hybrid clauses*. Це об'єднання застережень фіксованої й економічної рівноваги, що забезпечують доповнення одне одного. Таке гібридне застереження дозволяє сторонам на власний розсуд визначати, чи потрібно досягати економічної рівноваги шляхом звільнення від регуляторної зміни, чи обирати інші форми полегшення несприятливого впливу (Gehne, Brillo, 2017: 7).

Стабілізаційні застереження вже давно стали частиною міжнародної арбітражної практики. Інститут міжнародного права у ст. 3 резолюції 1979 р. підтвердив, що сторони можуть погодитися на те, щоб положення національного законодавства, згадані у контракті, вважалися такими, котрі діють на момент укладання договору (Session of Athens, 1979).

Tronc Commun doctrine – **доктрина загального принципу**. Була розроблена у 1987 р. Мауро Рубіно-Саммартіно (Mauro Rubino-Sammartano) для арбітражу (Rubino-Sanunartano, 1990: 274–276). Сторони часто включають застереження, які містять виражене посилання на загальні чи поширені принципи права. Це «негативний вибір права», адже сторони виключили певні очевидні закони через свою невдачу у їх обранні. У такому разі арбітри застосовують, де це можливо, закон, правила або принципи права, спільні для обох сторін. Такий підхід може спрацювати, якщо вищевказані загальні принципи існують у національних законах (Lew, Mistelis, Kröll, Kröll 2003: 456). *Tronc commun doctrine* означає застосування більше ніж одного національного закону та вимагає від арбітражного трибуналу порівнювати всі закони, задіяні у судовому спорі, такі як закони сторін, закон місця виконання контракту, закон місця його підписання чи закон місця проведення арбітражу. І тоді потрібно застосовувати ті положення, що є спільними для всіх законів. Для тих частин спору, котрі не підпадають під *tronc commun doctrine*, арбітражний трибунал повинен посылатися на загальні принципи правових систем сторін (Fountoulakis, 2010: 135). Доктрина полягає у визначенні мовчазного вибору сторін без необхідності вдаватися до залишкових критеріїв. Замість того, щоб бути сумішшю звичайні чи національних принципів, вона сформована зі спільної частини законів договірних сторін, а отже, зі статутних положень (Rubino-Sammartano, 2014: 647).

Одним із найяскравіших прикладів застосування такого підходу на практиці є справа *Channel Tunnel Group Ltd. v. Balfour Beatty Construction Ltd.* У положенні № 68 їхнього контракту вказувалося: «Інтерпретація, чинність, виконання договору в усіх аспектах повинні регулюватися та тлумачитися відповідно до принципів, що є спільними для обох, англійського та французького, законодавств, і за відсутності таких загальних (спільних) принципів регулюватися загальними принципами міжнародного торговельного права, які були застосовані національними та міжнародними трибуналами» (Arbitration Award). Арбітр лорд Мастілл зауважив: «Нині вже твердо встановлено, що міжнародний арбітраж може покладатися більше ніж на одну національну правову систему» (Van Der Berg, 2009: 775). Проте практичні наслідки застосування доктрини дуже часто будуть незадовільними. Якщо відповідні правові системи занадто різноманітні, то жодного спільного принципу не буде знайдено (Brunner, 2009: 50).

Очевидно, що таке рішення не працюватиме в усіх випадках (воно не спрацювало досить добре й у *Channel Tunnel Group Ltd. v. Balfour Beatty Construction Ltd.*). У більшості ситуацій сторони просто повинні домовлятися про одне застосовуване право, яке буде включене до контракту (Davies, Snyder, 2014: 40).

Судді уникають застосування цієї доктрини. Наприклад, у справі (яку розглядав міжнародний арбітражний трибунал у Франції), де продавець із США (відповідач) і покупець із Близького Сходу (позивач) уклали контракт на поставку товарів. Позивач вимагав відшкодування збитків і відсотків у зв'язку із затримкою доставки товару. Договір не містив положення про застосовуване право. Відповідач, посиляючись на застосування закону Меріленду як місця, де виконувалися значні договірні зобов'язання (а саме виготовлення товару), вважав, що у цієї справи вплив строк позовної давності. Позивач покладався на власне внутрішнє законодавство, згідно з яким така дія не може бути обмежена у часі, та субсидіарно посилався на застосування загальних принципів права.

Досліджуючи наміри сторін, арбітражний суд визнав, що відсутність у договорі застереження про вибір закону свідчить про те, що жодна зі сторін не готова прийняти внутрішнє законодавство іншої сторони. Враховуючи такий навмисний негативний вибір, арбітражний суд зіткнувся із трьома альтернативами: обрати нейтральний закон, скористатися доктриною *Tronc commun* або ж застосувати загальноновизнані принципи права, відхиливши перші два варіанти (перший – через його штучність і довільність, другий – *tronc commun* – може не призвести до жодного висновку взагалі, проте вимагає тривалих досліджень порівняльного права). Тому арбітражний трибунал схилився до застосування третього варіанту – загальноновизнаних принципів права, котрі, на його думку, повністю сприятимуть рівновазі між сторонами та відповідатимуть розумним очікуванням сторін (Arbitration Award). І дійсно, ця доктрина може застосовуватися лише у тому разі, коли будь-якого іншого дієвого виходу просто немає, тому арбітри уникають такого порівняльного підходу через тривалість і невизначеність результату.

Непрямий вибір права – *Indirect choice of law*. Непрямий вибір права сторін не потрібно плутати із мовчазним. Останній аналізується і тлумачиться арбітрами, якщо сторони не обрали жодного матеріального закону. Проте ситуація зовсім інша, якщо сторони не визначили матеріальне право, а обрали систему колізійних норм, яка міститиме положення про вибір застосовуваного матеріального права до суті спору. Найбільш розповсюджений приклад такого непрямого вибору – це підпорядкування регламенту певного арбітражного суду, що містить положення про визначення такого матеріального права (Kaufmann-Kohler, Rigozzi, 2015: 360). Наприклад, сторони не обрали матеріальне право, але вирішили підпорядкувати свій спір правилам МКАС при ТПП України. Арбітр обиратиме матеріальне право, використовуючи ті колізійні норми, які він вважатиме застосовними, відповідно до п. 2 ст. 41 регламенту цього суду (The Rules of the ICAC). Отже, обираючи певний регламент арбітражного суду, сторони передають арбітру набір інструментів, які він мусить використовувати і в межах яких діяти, не виходячи за ці чітко окреслені рамки. Тобто сторони не обирають матеріальне право, а лише надають вказівки арбітражним суддям, як їм слід визначати застосовуване право. Такі методи містяться у кожному регламенті арбітражного трибуналу, але вони мають абсолютно різну специфіку та сутнісне навантаження.

Зобов'язання арбітрів дотримуватися таких вказівних методів сторін може призвести до застосування інших методів. Наприклад, обрання правил швейцарського арбітражного суду призведе до використання арбітрами методики пошуку «найбільш тісного зв'язку» із судовим спором відповідно до п. 1 ст. 33 (Swiss Rules, 2019) або до застосування закону міжнародного приватного права країни місця проведення арбітражу, як це вказано у п. 2 ст. 14 регламенту міжнародного арбітражного суду при торгово-промисловій палаті Угорщини: «Якщо сторони не обрали застосовуване право, арбітражний трибунал повинен використати закон, який він вважає застосовним відповідно до норм міжнародного приватного права Угорщини» (Rules of proceedings, 2000). Отже, сторони можуть обрати не саме матеріальне право напряду, а лише метод для пошуку арбітрами такого матеріального права.

Транснаціональні норми права. Сторони можуть обрати норми без будь-якого національного походження – транснаціональні норми права. Транснаціональне право включає всі правові норми, які регулюють дії чи події, що виходять за межі національних кордонів. Сюди включено як міжнародне публічне, так і міжнародне приватне право та інші норми, які не повністю підпадають під такі стандартні категорії (Jessup, 1956: 1). Транскордонні бізнес-угоди регулюються специфічним зводом норм для міжнародної торгівлі, відомим як *lex mercatoria*, тобто комерційне або торгове право.

Вираз охоплює не лише транснаціональні правила, а й міжнародні торговельні звичаї, тобто практику, якої зазвичай дотримуються у конкретній торгівлі. Важливо не плутати транснаціональні правила з міжнародними торговельними звичаями (*trade usages*). Останні – це практика, що зазвичай застосовується в певній галузі, на відміну від істинних норм права (Gaillard, Goldman, 1999: 807).

Термін *lex mercatoria* – це спільний знаменник для всіх джерел автономного права міжнародної торгівлі. Воно з'явилося у середній віці як сукупність міжнародних звичаєвих норм. Олександр Голдштейн називає його автономним законом міжнародної торгівлі (Goldstajn, 1986).

Торгове право знову було відкрите у 1960 р. Бертольдом Голдманом і Клайвом Шміттофом. Їхня наукова діяльність брала початок у розвитку світової економіки з часів Першої світової війни, особливо у стандартизації контрактних застережень щодо купівлі-продажу (*standardization of contract clauses for sales*), морських перевезень, міжнародної торгівлі та фінансів і розповсюдження міжнародного комерційного арбітражу. Однак вони мали принципово різні концепції щодо сфери застосування та правової якості транснаціоналізації

торгового права, особливо стосовно того, наскільки воно є залежним чи незалежним від внутрішнього права. Голдман розглядав нову *lex mercatoria* як третю автономну правову систему, окрім внутрішнього та міжнародного публічного права. Для Шміттофа транснаціональне право існувало тільки в межах автономії волі як принципу внутрішнього права (Berger, 2011).

Свобода вибору *lex mercatoria* або транснаціонального права як матеріального права, яке регулює суть спору в міжнародному комерційному арбітражі, зазначається використанням слів «норми права» замість «права». Ця термінологія вперше була використана французьким указом про міжнародний арбітраж 1981 р., який передбачав у ст. 1496 Нового цивільного процесуального кодексу, що сторони обирають «норми закону», які застосовуються до їхнього спору (French Code of Civil Procedure, 1981).

Така термінологія була кодифікована надалі іншими правовими системами для застосування в їхньому арбітражному законодавстві (Swiss Private, 1987). В англійському Законі про арбітраж 1996 р. зустрічається інше формулювання, але однакове за смисловим навантаженням (п. 1 ст. 46): «арбітражний трибунал вирішує спір відповідно до права, обраного сторонами до суті їхнього спору, або, якщо сторони так погоджуються, відповідно до таких інших міркувань («*considerations*»), що узгоджені сторонами чи визначеними трибуналом» (Arbitration Act, 1996).

Існує полеміка щодо *lex mercatoria* і, зокрема, щодо специфіки визначення його змісту. Вільям Фокс вважає, що генезис особливої системи міжнародного комерційного права лежить в основі останніх трьох категорій, вказаних у п. 1 ст. 38 Статуту Міжнародного Суду (Statute of the International Court of Justice), а саме: міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної правовою нормою, загальні принципи права визнані цивілізованими націями та правові рішення і доктрини кваліфікованих спеціалістів різних націй із міжнародного права як допоміжні засоби для визначення норм права. *Lex mercatoria* описується як «синтез загальностворених і загальноприйнятих комерційних принципів, котрі, як можна очікувати, будуть застосовуватися до контрактів серед торговельних держав» (Fox, 2018: 2.9.1).

О.О. Мережко виділяє такі найбільш уживані у науковій літературі джерела *lex mercatoria*: міжнародні конвенції (особливо Віденську конвенцію 1980 р.), торгові звичаї, загальні принципи права, Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА, правила міжнародних організацій, типові контракти, світову арбітражну практику, теоретичні напрацювання вчених (Мережко, 1998).

Тобто вибір сторонами Віденської конвенції 1980 р. для вирішення їхнього спору, Принципів УНІДРУА або ж будь-яких інших загальностворених правових норм означає обрання транснаціонального права – *lex mercatoria*. Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА були використані як засіб «кодифікації» транснаціонального контрактного права (Berger, 2010).

Принципи УНІДРУА, так само як і Принципи європейського договірного права (*the principles of European contract law – PECL*) застосовуються, якщо сторони обрали їх. Також їх застосування передбачено, коли сторони домовилися, що їхній договір регулюватиметься «загальними принципами права, *lex mercatoria* чи аналогічними положеннями» та можуть бути використані, коли неможливо встановити відповідну норму застосовуваного права. Ці Принципи слугують зразком для національних і міжнародних законодавців і застосовуються для тлумачення чи доповнення міжнародних уніфікованих правових інструментів чи внутрішнього права (UNIDROIT, 2016).

Договірні сторони вдаються до різних фразеологічних композицій, щоб висловити свій намір про те, що їхній договір регулюється *lex mercatoria*. Ці вирази звучать таким чином: «загальні принципи міжнародного комерційного права», «загальностворені правові принципи», «принципи, спільні для декількох правових систем» (Rivkin, 1993).

Це означає, що сторони використовують найрізноманітніші правила, норми права та принципи з різних джерел, включаючи не національні норми. *Lex mercatoria* застосовується і тоді, коли сторони вказують, що їхній спір буде вирішуватися за допомогою міжнародного права. Наступний короткий приклад це підтверджує. Справа № 123, 2016 р. (Arbitration Award). Щодо питання про застосуване матеріальне право арбітражний суд виходив із того, що сторони у контракті не погодили застосування будь-якого національного законодавства. Стосовно узгодження сторонами застосування міжнародного права арбітражний суд зазначив, що до договору не може бути застосована Конвенція ООН про право міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р., оскільки Індія не є учасницею Конвенції та норми міжнародного приватного права не дають можливості застосувати ні її, ні інші міжнародні договори. За цих обставин формулювання «міжнародне право», використане сторонами, арбітражний суд розтлумачив як узгодження єдиних загальностворених принципів права, що робить можливим застосування Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА. Згідно з Преамбулою Принципів УНІДРУА вони можуть бути використані, коли сторони не обрали право, яке регулює їхній договір, а також коли сторони погодилися, що їхній договір буде регулюватися загальними принципами права, *lex mercatoria* або аналогічними положеннями. У зв'язку з цим спір про повернення передоплати у зв'язку з не постачанням відповідачем товару було розглянуто на підставі положень Принципів УНІДРУА.

Принципи УНІДРУА також можуть бути обрані сторонами як матеріальне право до суті спору. Це також кодифіковані торгові звичаї. Ситуація ж із використанням торгових звичаїв більш специфічна, ніж може видатися на перший погляд. Своєрідність їх використання полягає у тому, що у більшості арбітражних регламентів вказується, що торгові звичаї завжди беруться до уваги. Це означає, що вони (торгові звичаї) слугують додатковим джерелом права у разі прогалин у матеріальному праві. Якщо ж обраним матеріальним правом є Віденська конвенція, то торгові звичаї переважатимуть над її положеннями (Кабрера, 2020).

Вибір закону, що робить договір недійсним. Матеріальне право контракту регулює чинність і наслідки недійсності договору і взагалі всі аспекти договору. Проте які можливі варіанти виходу із ситуації, коли обране матеріальне право спричинює недійсність положення (положень) у контракті чи усього договору? Також закономірно виникає питання про те, чи буде недійсність договору спричиняти недійсність вибору права, записаного в цьому договорі, чи арбітражної угоди?

Проблематика механізму щодо закону, котрий спричиняє недійсність контракту, є комплексною і надзвичайно складною. Для вичерпного розуміння такої фактури, коли застосовуване право, обране сторонами, спричиняє недійсність всього або частини договору, потрібно розглянути декілька варіантів:

Варіант 1. Сторони завжди можуть змінити своє матеріальне право на інший закон, котрий підтримуватиме дійсність договору або арбітражної угоди, на будь-якій стадії судового розгляду.

Ця норма є загальноприйнятою та міститься у законодавстві більшості країн. П. 5 ст. 5 Закону України «Про міжнародне приватне право» не є винятком: «вибір права або зміна раніше обраного права можуть бути здійснені учасниками правовідносин у будь-який час, зокрема при вчиненні правочину, на різних стадіях його виконання тощо» (Про міжнародне приватне право). У справі № 40 сторони обрали застосовуване право на стадії вирішення спору у МКАС при ТПП України (Arbitration Award). Тобто вихід із ситуації, коли право, обране до контракту, спричинює його недійсність, очевидний – це зміна такого матеріального права договору на інший закон, який буде підтримувати чинність контракту.

Варіант 2. Обране матеріальне право призводить до недійсності всього контракту чи положення у ньому.

У справі № 10625 спір виник із приводу купівлі турбогенераторної установки португальським виробником хімічних речовин у французького продавця. Сторони обрали португальське право як закон, що регулює контракт. Після кількох збоїв на заводі португальський замовник почав арбітражне провадження проти продавця, вимагаючи відшкодування збитків внаслідок втрати експлуатації заводу майже на вісім місяців. Захист респондента базувався на тому, що у договір купівлі-продажу було включене застереження про обмеження відповідальності, згідно з яким його єдиним обов'язком було виправлення будь-яких дефектів, що виникали на заводі протягом гарантійного терміну. У застереженні виключалася відповідальність будь-якої сторони «за непрямі збитки чи наслідкові збитки, тільки якщо вони не спричинені умисним діянням». Спираючись на положення цивільного кодексу Португалії, який забороняє застереження щодо виключення або обмеження відповідальності, арбітражний суд визнав це застереження у договорі недійсним. Арбітри виразно зазначили, що таке рішення явно контрастувало з більшістю континентальних європейських законів цивільно-правового типу, які зазвичай дозволяють сторонам договору вільно виключати або обмежувати відповідальність за порушення договору, за умови, що порушення не є навмисним або грубим недбалством. Однак, вважаючи себе пов'язаним із вибором закону, зробленим сторонами, арбітражний суд визнав, що у нього не залишається іншого вибору, крім застосування норм португальського права, «незважаючи на те, наскільки нормальним чи загальноприйнятним (звичаєвим) договірне обмеження відповідальності може бути у міжнародному бізнесі» (Gaillard, Newman, Hill, 2014: 188).

Тобто спір вирішувався відповідно до матеріального португальського права, обраного сторонами. Положення у контракті про обмеження відповідальності було визнано нікчемним згідно з таким законом, але розмір присудженої шкоди розраховувався також за португальським законодавством.

Справа № 68 2012 р. розглядалася МКАС при ТПП України (Arbitration Award). Арбітражне застереження містилося у договорі, і сторонами було обрано право Російської Федерації до суті їхнього спору. Українська компанія звернулася у МКАС при ТПП України з позовною заявою, в якій просила Арбітражний суд визнати контракт, укладений між українською компанією і російським товариством, недійсним на тій підставі, що генеральний директор під час підписання контракту перевищив свої повноваження (встановлені статутом української компанії) на укладання угод. Позивач посилався на те, що в силу положень статуту укладання угод на суму більше десяти мільйонів гривень має передувати узгодження наглядовою радою, і потрібно взяти до уваги факт, що за ст. 166 і 174 Цивільного кодексу Російської Федерації відповідач знав або завідомо повинен був знати про обмеження статуту. Оскільки наглядовою радою не було здійснено попереднє узгодження на укладання контракту на таку суму, а також оскільки відповідач на дату укладання ним контракту безумовно знав про обмеження повноважень, встановлені статутом компанії при підписанні контракту, Арбітражний суд встановив, що генеральний директор перевищив свої повноваження, та визнав контракт недійсним. Також трибунал дійшов висновку, що відповідно до кодексу Російської Федерації недійсна угода не має юридичних наслідків, за винятком тих, які пов'язані з її недійсністю, і вона є недійсною з моменту її вчинення. За недійсності правочину кожна зі сторін зобов'язана повернути другій все одержане за угодою, а в разі неможливості повернути отримане в натурі (у т. ч., коли отримане виражається в користуванні майном, виконаній роботі чи наданій послугі) – відшкодувати його вартість у грошах, якщо інші наслідки недійсності угоди не передбачені законом.

Варто відзначити, що недійсність основного договору не потягнула за собою недійсність арбітражного застереження чи недійсність вибору закону сторонами, що були частиною цього контракту, та незалежно від того, чи призводить обране матеріальне право до нікчемності всього договору, чи лише положення у ньому, судовий спір все одно буде вирішуватися відповідно до права, обраного сторонами.

Більш детально стосовно наслідків недійсності контракту сказано у коментарі до ст. 9 Гаазьких Принципів: «Закон, обраний сторонами, визначає формування договору, умови його дії та підстави для уникнення. Якщо відповідно до такого закону договір є нікчемним або недійсним, то наслідки, що з нього виникають, наприклад, обов'язок реституції чи виплати збитків, також регулюються цим законом». П. 1 (е) ст. 9 тісно пов'язаний зі ст. 7 Гаазьких Принципів (відокремленість застереження про вибір закону). Відповідно до

ст. 7 може бути випадок, коли застереження про вибір закону є дійсним, тоді як основний контракт, до якого він застосовується, є нікчемним. У такому разі наслідки недійсності договору все ще регулюються законом, обраним сторонами (Principles on Choice).

Отже, якщо обране матеріальне право сторін призводить до недійсності одного (чи більше) положень контракту чи навіть до нікчемності всього договору, то у такому разі спір все одно буде регулюватися тим правом, що обрали сторони до свого договору.

Вибір права сторін здійснюється через договір, який зазвичай міститься у конкретному пункті так званого основного договору, причому останній регулюється певним законодавством. Як і арбітражна угода, вибір закону є відокремленим від договору, в якому він міститься: це договір у рамках договору. Тому недійсність основного договору, наприклад, якщо він є незаконним, не впливатиме на вибір закону. Виняток можливий, якщо підстава для недійсності є однаковою і для договору, і для вибору права, наприклад, коли контракт, що містить вибір права, був укладений несанкціонованим агентом (Kaufmann-Kohler, Rigozzi, 2015: 353).

Варіант 3. Сторони явно обрали закон, і відповідно до нього частина договору або увесь договір є недійсним, але прописали у контракті, що у разі конфлікту між чинним законодавством та умовами договору останні мають перевагу.

Такі положення зараз іноді включаються до міжнародних договорів. У такому разі сторони мають намір не визнати недійсними положення їхнього договору тим законодавством, якому вони вирішили підпорядкувати контракт. Проте намір сторін, що певні договірні пункти повинні ухилитися від застосування положень регулюючого закону, не обов'язково буде ефективним. Внаслідок наміру сторін положення, що суперечать обраному закону, більше не будуть регулюватися жодним законом. Таким чином, якби можна було б повною мірою реалізувати наміри сторін, частина контракту не мала б регулюючого права взагалі. Як ми бачимо, цей варіант є недоступним для сторін. Тому арбітри повинні визначати норми права для регулювання таких положень, посилаючись на правила, котрі вони б застосували за відсутності вибору закону. І тільки там, де такі норми закону призводять до того, що спірні договірні положення є дійсними, арбітри зможуть їх врятувати (Gaillard, Goldman, 1999: 797–798).

Висновки. Отже, матеріальне право, обране сторонами до суті їхнього спору, регулює формальну та матеріальну чинність контракту і може набувати найрізноманітнішого за своєю формою та структурою вигляду. Сторони можуть обирати будь-які національні чи міжнародні норми права: закони Англії, Франції, США, транснаціональні правові норми, Принципи УНІДРУА, міжнародне комерційне право, правила *Incoterms* та ін.

Матеріальне право до суті спору або право контракту може містити у собі закони лише однієї національної правової системи або двох і більше, як у *trunc commun doctrine*. Окремі частини договору можуть регулюватися абсолютно різними нормами права – *Depeçage*. Сторони можуть також обрати навіть не саме матеріальне право, а метод, за допомогою якого арбітри будуть детермінувати таке право до суті спору. Більше того, навіть якщо матеріальне право, обране сторонами, призводитиме до нікчемності контракту, спір все одно буде вирішуватися за нормами такого обраного права. У міжнародній арбітражній практиці судових спорів було розроблено безліч варіантів і варіацій для обрання сторонами такого матеріального права, яке могло б задовольнити вирішення кожної складної юридичної ситуації, з якою зіштовхнулися сторони у суді.

Список використаних джерел:

1. Кабрера Ю.Ф. Генезис «lex voluntatis» у виборі матеріального права. *Європейський політико-правовий дискурс*. 2020. Т. 7. Вип. 1. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-1/13.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
2. Principles on Choice of Law in International Commercial Contracts URL: <https://assets.hcch.net/docs/5da3ed47-f54d-4c43-aaef-5eafc7c1f2a1.pdf>. (дата звернення: 11.11.2020).
3. ICC Dispute Resolution Statistics 2019. *International Chamber of Commerce*. URL: <https://iccwbo.org/publication/icc-dispute-resolution-statistics/> (дата звернення: 11.11.2020).
4. 2010 International Arbitration Survey: Choices in International Arbitration *School of International Arbitration*. URL: http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2010_InternationalArbitrationSurveyReport.pdf (дата звернення: 11.11.2020).
5. Emery C. International Commercial Contracts. URL: https://www.nyulawglobal.org/globalex/International_commercial_contracts.html#_edn11. (дата звернення: 11.11.2020).
6. Schwenzer I., Kee C. International Sales Law-The Actual Practice. *Penn State International Law Review*. 2011. Vol. 29. № 3. URL: <http://elibrary.law.psu.edu/psilr/vol29/iss3/4> (дата звернення: 11.11.2020).
7. Uslegal.com. URL: <https://definitions.uslegal.com/d/depeçage/> (дата звернення: 11.11.2020).
8. Merriam-webster.com. URL: <https://www.merriam-webster.com/legal/depeçage> (дата звернення: 11.11.2020).
9. Arbitration Award. URL: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp2/202/869/2518625/> (дата звернення: 11.11.2020).
10. Symeonides S. Issue-by-Issue Analysis and Dépeçage in Choice of Law: Cause and Effect. *University of Toledo Law Review*. 2014. Vol. 45. № 1. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2356657 (дата звернення: 11.11.2020).
11. Rome Convention on the law applicable to contractual obligations 1980. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A41998A0126%2802%29> (дата звернення: 11.11.2020).
12. Session of Santiago de Compostela – 1989 Arbitration Between States, State Enterprises, or State Entities, and Foreign Enterprises. URL: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1989_comp_01_en.pdf. (дата звернення: 11.11.2020).
13. Schonbeck A. Bounds and Pitfalls When Splitting the Choice of Law. *International In-house Counsel Journal*. 2014 Vol. 8. № 29. URL: <http://www.iicjlaw.com/subscriberonly/14december/iicj6dec-international-law-andreasschonbeck-vestas-denmark.pdf>. (дата звернення: 11.11.2020).

14. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-101.pdf>. (дата звернення: 11.11.2020).
15. Bernardini P. Stabilization and adaptation in oil and gas investments, *The Journal of World Energy Law & Business*. 2008 Vol. 1. Issue 1. URL: <https://academic.oup.com/jwelb/article/1/1/98/1003122> (дата звернення: 11.11.2020).
16. Gjuzi J. Stabilization Clauses in International Investment Law: A Sustainable Development Approach. Springer, 2018. P. 38, 40. URL: https://books.google.co.il/books?id=1Z59DwAAQBAJ&pg=PA21&lpg=PA21&dq=Freezing+clauses+%D0%B%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4&source=bl&ots=U00lc-SU2X&sig=ACfU3U0XMFjN6e-Fmf9qgpElczVzB_jUepQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewj69q-Gi-TkAhUHJIAKHZD4CzoQ6AEwBH0EACAcQAQ#v=onepage&q=Freezing%20clauses&f=false (дата звернення: 11.11.2020).
17. Law.academic.ru. URL: https://law.academic.ru/8022/freezing_clause (дата звернення: 11.11.2020).
18. Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 июля 2001 г. № 1015. *САПП Республики Казахстан*. 2001. № 28. URL: <https://www.extractiveshub.org/servefile/getFile/id/5517> (дата звернення: 11.11.2020).
19. Shihata I.F.I. Legal Treatment of Foreign Investment. *The World Bank Guidelines*. Martinus Nijhoff Publishers, 1993. P. 371. URL: <https://books.google.co.il/books?id=7ENCIjp9WukC&pg=PA371&lpg=PA371&dq=intangibility+clauses+%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4&source=bl&ots=LtnHPhUgN3&sig=ACfU3U0DD5Gf6qpx2FZBibGXM0egSAE8IA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewj9vOou-nkAhVFLewKHTGhCrkQ6AEwA3oECAyQAQ#v=onepage&q=intangibility%20clauses%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4&f=false> (дата звернення: 11.11.2020).
20. Krajewski M., Hoffmann R.T. Research Handbook on Foreign Direct Investment. Edward Elgar Publishing, 2019. P. 293. URL: https://books.google.co.il/books?id=sC6UDwAAQBAJ&pg=PA277&lpg=PA277&dq=Weil,+Les+clauses+de+stabilisation+ou+d'intangibilit%C3%A9+ins%C3%A9es&source=bl&ots=Uceojx92up&sig=ACfU3U1iNxTAESfdkUGo_CHa2s5t1YVpPw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjA5t36un-kAhWIr6QKHwzxDvEQ6AEwCXoECAUQAQ#v=onepage&q=Weil%2C%20Les%20clauses%20de%20stabilisation%20ou%20d'intangibilit%C3%A9%20ins%C3%A9es&f=false (дата звернення: 11.11.2020).
21. Fauchald O.K., Hunter D. Yearbook of International Environmental Law. Oxford University Press, 2008. P. 136. URL: https://books.google.co.il/books?id=js5e1AQaO9MC&pg=PA136&lpg=PA136&dq=AGIP/British+Petroleum/Etal-Kazakhstan+economic+equilibrium+clause&source=bl&ots=fC0a-uC_F7&sig=ACfU3U0x-MdTshDuKv42yUrrCik9DBX7mQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjfkC6vuPsAhXR6aQKHT08CCKQ6AEwBnoECAyQAQ#v=onepage&q=AGIP%2FBritish%20Petroleum%2FEtal-Kazakhstan%20economic%20equilibrium%20clause&f=false (дата звернення: 11.11.2020).
22. Leader S., Ong D. Global Project Finance, Human Rights and Sustainable Development. Cambridge University Press, 2011. P. 148. URL: [https://books.google.co.il/books?id=I39h2hBczJIC&pg=PA148&lpg=PA148&dq=economic+equilibrium+clause++West+African+Gas+Pipeline+International+Project+Agreement+\(IPA\)+between+Benin,+Ghana,+Nigeria,+and+Togo,++West+African+Gas+Pipeline+Company+Ltd,++2003&source=bl&ots=1XOa7YjEew&sig=ACfU3U1VlcQ-91PPync6aEGRqCNnyPN6yw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjJ2aW5wOPsAhVlxYUKHRGWC4M06AEwA3oECAUQAQ#v=onepage&q=economic%20equilibrium%20clause%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20International%20Project%20Agreement%20\(IPA\)%20between%20Benin%2C%20Ghana%2C%20Nigeria%2C%20and%20Togo%2C%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20Company%20Ltd%2C%20%202003&f=false](https://books.google.co.il/books?id=I39h2hBczJIC&pg=PA148&lpg=PA148&dq=economic+equilibrium+clause++West+African+Gas+Pipeline+International+Project+Agreement+(IPA)+between+Benin,+Ghana,+Nigeria,+and+Togo,++West+African+Gas+Pipeline+Company+Ltd,++2003&source=bl&ots=1XOa7YjEew&sig=ACfU3U1VlcQ-91PPync6aEGRqCNnyPN6yw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjJ2aW5wOPsAhVlxYUKHRGWC4M06AEwA3oECAUQAQ#v=onepage&q=economic%20equilibrium%20clause%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20International%20Project%20Agreement%20(IPA)%20between%20Benin%2C%20Ghana%2C%20Nigeria%2C%20and%20Togo%2C%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20Company%20Ltd%2C%20%202003&f=false) (дата звернення: 11.11.2020).
23. Stabilization Clauses and Human Rights. URL: <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/0883d81a-e00a-4551-b2b9-46641e5a9bba/Stabilization%2BPaper.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-0883d81a-e00a-4551-b2b9-46641e5a9bba-jqeww2e> (дата звернення: 11.11.2020).
24. Mansour M., Dr Nakhle C. Fiscal Stabilization in Oil and Gas Contracts: Evidence and Implications. Oxford Institute for Energy Studies. P. 17. URL: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/02/Fiscal-Stabilization-in-Oil-and-Gas-Contracts-SP-37.pdf?v=88588bacf0da> (дата звернення: 11.11.2020).
25. Gehne K., Brillo R. Stabilization clauses in International Investment Law: Beyond Balancing and Fair and Equitable Treatment. Transnational Economic Law Research Center. 2017. P. 7. URL: <http://telc.jura.uni-halle.de/sites/default/files/BeitraegeTWR/Heft%20143.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
26. Session of Athens – 1979. The Proper Law of the Contract in Agreements Between a State and a Foreign Private Person. URL: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1979_ath_01_en.pdf (дата звернення: 11.11.2020).
27. Rubino-Sammartano, Mauro International Arbitration Law, Kluwer, Deventer. 1990. P. 274–276; The Channel Tunnel and the Tronc Commun Doctrine. 1993. 10. *Journ. Int'l. Arb'n.*, Part 3. 59.
28. Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kröll S.M., Kröll S. Comparative International Commercial Arbitration. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International B.V., 2003. P. 456. URL: https://books.google.co.il/books?id=b1OgnDQ2UnwC&pg=PA435&lpg=PA435&dq=italian+company+v+korean+company+1983&source=bl&ots=17YczIcoPU&sig=ACfU3U0_alv2BonpqCgDDTukgq1PvOKHVg&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjD4cKv_kAhUksKQKHfCeAjkQ6AEwDnoECAcQAQ#v=onepage&q=Tronc%20Commun&f=false (дата звернення: 11.11.2020).
29. Fountoulakis C. Set-off Defences in International Commercial Arbitration: A Comparative Analysis. Bloomsbury Publishing, 2010, P. 135. URL: <https://books.google.co.il/books?id=dxbcBAAQBAJ&pg=PA135&lpg=PA135&dq=tronc+commun+doctrine++rubino-sammartano&source=bl&ots=5p0A7bTemS&sig=ACfU3U2Ww7NHD7ghprMl6Yu5P9iTiDylyQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewinmtP5hYDIAhWIM-wKHYYTyBj0Q6AEwBH0EACAcQAQ#v=onepage&q=tronc%20commun%20doctrine%20%20rubino-sammartano&f=false> (дата звернення: 11.11.2020).
30. Rubino-Sammartano M. International Arbitration Law and Practice. Juris Publishing, 2014. P. 678. URL: <https://books.google.co.il/books?id=CGa2AwAAQBAJ&pg=PA940&lpg=PA940&dq=mauro+rubino-sammartano+channel+tunnel&source=bl&ots=2YAJ-Ynxhl&sig=ACfU3U36jSfMkYh5BMrn5zeex73YzzC5FA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewiwmp74HIAhUJMuwKHafOCW84ChDoATAAeqQIBhAb#v=onepage&q=tronc%20commun%20doctrine%20&f=false>, (дата звернення: 11.11.2020).
31. Arbitration Award. URL: https://www.trans-lex.org/11/_/examples/#toc_5. See also original – the weekly law reports 5 February 1993. P. 9. URL: <https://books.google.co.il/books?id=MmeVAAwAAQBAJ&pg=PA39&lpg=PA39&dq=case+channel+tunnel+group+ltd.+v.+balfour+beatty+construction+ltd.+1993+both+English+law+and+french+law&source=bl>

- l&ots=sbsI7vIJe2&sig=ACfU3U0wAOoPWb4WugmANP60K0LW7fUXgA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwii6-DEIYLIAhVCnVwKHTenB9gQ6AEwCXoECAYQAQ#v=onepage&q=case%20channel%20tunnel%20group%20Ltd.%20v.%20balfour%20beatty%20construction%20Ltd.%201993%20both%20English%20law%20and%20french%20law&f=false (дата звернення: 11.11.2020).
32. Van Der Berg A.J. Yearbook Commercial Arbitration. Vol XXXIII. Kluwer Law International B. V, 2009. P. 775. URL: <https://books.google.co.il/books?id=jMOcBD9EPuQC&pg=PA775&lpg=PA775&dq=Channel+Tunnel+Group+Ltd.+v.+Balfour+Beatty+Construction+Ltd.+it+is+by+now+firmly+established&source=bl&ots=zZfuHzEsgj&sig=ACfU3U1bqAVn2hcomHI3RxnDyKS2VfbQug&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiczQCcjYLIhVZilwKHZWzDjwQ6AEwAXoECAYQAQ#v=onepage&q=Channel%20Tunnel%20Group%20Ltd.%20v.%20Balfour%20Beatty%20Construction%20Ltd.%20it%20is%20by%20now%20firmly%20established&f=false> (дата звернення: 11.11.2020).
  33. Brunner C. Force Majeure and Hardship Under General Contract Principles: Exemption for Non-performance in International Arbitration. Kluwer Law International B.V, 2009. P. 50. URL: <https://books.google.co.il/books?id=kj8p9Gv5Zl0C&pg=PA50&lpg=PA50&dq=ancel+tronc+commun+doctrine&source=bl&ots=joEt2V8vG3&sig=ACfU3U28vZzNXge79SFZLSCzqPEQDdC0Sg&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjIv6i-h4DIAhXEzqQKHbOzC18Q6AEwChOECAQQAQ#v=onepage&q=ancel%20tronc%20commun%20doctrine&f=false> (дата звернення: 11.11.2020).
  34. Davies M., Snyder D.V. International Transactions in Goods: Global Sales in Comparative Context. Oxford University Press, 2014. P. 40 URL: <https://books.google.co.il/books?id=MmeVAwAAQBAJ&pg=PA39&lpg=PA39&dq=case+channel+tunnel+group+Ltd.+v.+balfour+beatty+construction+Ltd.+1993+both+English+law+and+french+law&source=bl&ots=sbsI7vIJe2&sig=ACfU3U0wAOoPWb4WugmANP60K0LW7fUXgA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwii6-DelYLIhVZilwKHTenB9gQ6AEwCXoECAYQAQ#v=onepage&q=case%20channel%20tunnel%20group%20Ltd.%20v.%20balfour%20beatty%20construction%20Ltd.%201993%20both%20English%20law%20and%20french%20law&f=false> (дата звернення: 11.11.2020).
  35. Arbitration Award. URL: <http://www.unilex.info/case.cfm?pid=2&do=case&id=625&step=FullText> (дата звернення: 11.11.2020).
  36. Kaufmann-Kohler G., Rigozzi A. Law and practice in Switzerland, Oxford University Press, 2015. P. 353, 360.
  37. The Rules of the ICAC. URL: <https://icac.org.ua/ru/arbitrazh/reglament/> (дата звернення: 11.11.2020).
  38. Swiss Rules of International Arbitration. URL: https://www.swissarbitration.org/files/837/Swiss%20Rules%202019/Web%20versions%202019/Arbitration%20Web%202019/Arbitration/SwissRules2012_English_2019.pdf (дата звернення: 11.11.2020).
  39. Rules of proceedings of the Court of Arbitration attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry. 2000. URL: <http://www.intracen.org/Rules-of-proceedings-of-the-Court-of-Arbitration-attached-to-the-Hungarian-Chamber-of-Commerce-and-Industry-2000/> (дата звернення: 11.11.2020).
  40. Jessup P. Transnational Law. *American journal of International law* 1956. P. 1. URL: <http://iglp.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2014/10/IELR-3-Jessup-Transnational-Law.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
  41. Gaillard E., Goldman B. on International Commercial Arbitration. Kluwer Law International B.V., 1999. P. 797–798, 807.
  42. Goldstajn A. Usages of Trade and Other Autonomous Rules of International Trade According to the UN. 1980. Sales Convention. URL: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/goldstajn.html#17> (дата звернення: 11.11.2020).
  43. Berger K.P. The Lex Mercatoria (Old and New) and the TransLex-Principles. URL: https://www.trans-lex.org/the-lex-mercatoria-and-the-translex-principles_ID8 (дата звернення: 11.11.2020).
  44. French Code of Civil Procedure. 1981. URL: <https://www.jus.uio.no/lm/france.arbitration.code.of.civil.procedure.1981/1496.html> (дата звернення: 11.11.2020).
  45. Swiss Private International Law Act 1987 Article 187 (1); Dutch Code of Civil Procedure (1986) Article 1054 (1) & (2); Italian Code of Civil Procedure Article 822.
  46. Arbitration Act. 1996. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
  47. Statute of the International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/en/statute> (дата звернення: 11.11.2020).
  48. Fox W.F. International Commercial Agreements and Electronic Commerce. Kluwer Law International B.V, 2018, paragraph 2.9.1. URL: [https://books.google.co.il/books?id=XoyWDwAAQBAJ&pg=PT304&lpg=PT304&dq=William+F.+Fox,+International+Commercial+Agreements+and+Electronic+Commerce+31+\(5th+rev.+ed.+2013\).&source=bl&ots=GJlKM2sAZ3&sig=ACfU3U0scn9doceyRs0j01iOivhgOGcbxA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwivq4vixNLIhW16qQKHw3ICoYQ6AEwAhoECAkQAQ#v=onepage&q=lex%20mercatoria&f=false](https://books.google.co.il/books?id=XoyWDwAAQBAJ&pg=PT304&lpg=PT304&dq=William+F.+Fox,+International+Commercial+Agreements+and+Electronic+Commerce+31+(5th+rev.+ed.+2013).&source=bl&ots=GJlKM2sAZ3&sig=ACfU3U0scn9doceyRs0j01iOivhgOGcbxA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwivq4vixNLIhW16qQKHw3ICoYQ6AEwAhoECAkQAQ#v=onepage&q=lex%20mercatoria&f=false) (дата звернення: 11.11.2020).
  49. Мережко О.О. Lex Mercatoria – нове міжнародне торгове правою. *Науковий Вісник Дипломатичної академії України*. 1998. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_1998_1_37 (дата звернення: 11.11.2020).
  50. Berger K.P. Creeping Codification of the new lex mercatoria the translex principles. *Kluwerarbitration Blog*. 2010. URL: <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2010/01/20/creeping-codification-of-the-new-lex-mercatoria-the-translex-principles-at-www-trans-lex-org/?print=pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
  51. UNIDROIT PRINCIPLES of International Commercial Contracts. 2016 URL: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016> (дата звернення: 11.11.2020).
  52. Rivkin, D.W., Enforceability of Arbitral Awards Based on Lex Mercatoria, *Arbitration International*. 1993. Vol. 9. URL: <https://doi.org/10.1093/arbitration/9.1.67> (дата звернення: 11.11.2020).
  53. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-123.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
  54. Кабрера Ю.Ф. Особливості Застосування Торгових Звичаїв у Міжнародних Комерційних Арбітражних Спорах. *Європейський політико-правовий дискурс*. 2020. Т. 7. Вип. 4. DOI: 10.46340/erpd.2020.7.4.5 (дата звернення: 11.11.2020).
  55. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 11.11.2020).
  56. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-40.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).
  57. Gaillard E., Newman L.W., Hill R D. The leading arbitrator's guide to international arbitration, Juris Publishing, Inc. 2014. P. 188 URL: http://arbitrationlaw.com/files/free_pdfs/01-title_pagetoc_leadarb3.pdf (дата звернення: 11.11.2020).
  58. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-68.pdf> (дата звернення: 11.11.2020).

References:

1. Kabrera Yu.F. (2020) Henezys “lex voluntatis” u vybori materialnoho prava [The genesis of “lex voluntatis” in substantive law choice]. *Yevropejskyi polityko-pravovyi dyskurs – European Political and Law Disclosure*. T. 7. Vol. 1. P. 72–85. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2020/2020-7-1/13.pdf> [in Ukrainian].
2. Principles on Choice of Law in International Commercial Contracts. URL: <https://assets.hcch.net/docs/5da3ed47-f54d-4c43-aaef-5eafc7c1f2a1.pdf> [in English].
3. ICC Dispute Resolution Statistics 2019. *International Chamber of Commerce*. URL: <https://iccwbo.org/publication/icc-dispute-resolution-statistics/> [in English].
4. 2010 International Arbitration Survey: Choices in International Arbitration *School of International Arbitration*. URL: http://www.arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2010_InternationalArbitrationSurveyReport.pdf [in English].
5. Emery C. International Commercial Contracts. URL: https://www.nyulawglobal.org/globalex/International_commercial_contracts.html#_edn11 [in English].
6. Schwenzer I., Kee C. International Sales Law-The Actual Practice. *Penn State International Law Review*. 2011. Vol. 29. № 3. URL: <http://elibrary.law.psu.edu/psilr/vol29/iss3/4> [in English].
7. Uslegal.com. URL: <https://definitions.uslegal.com/d/depeceage/> [in English].
8. Merriam-webster.com. URL: <https://www.merriam-webster.com/legal/depeceage> [in English].
9. Arbitration Award. URL: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp2/202/869/2518625/> [in English].
10. Symeonides S. Issue-by-Issue Analysis and Dépeçage in Choice of Law: Cause and Effect. *University of Toledo Law Review*. 2014. Vol. 45. № 1. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2356657 [in English].
11. Rome Convention on the law applicable to contractual obligations 1980. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A41998A0126%2802%29> [in English].
12. Session of Santiago de Compostela – 1989 Arbitration Between States, State Enterprises, or State Entities, and Foreign Enterprises. URL: https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1989_comp_01_en.pdf [in English].
13. Schonbeck A. Bounds and Pitfalls When Splitting the Choice of Law. *International In-house Counsel Journal*. 2014 Vol. 8. № 29. URL: <http://www.iicjlaw.com/subscribersonly/14december/iicj6dec-international-law-andreasschonbeck-vestas-denmark.pdf> [in English].
14. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-101.pdf> [in English].
15. Bernardini P. Stabilization and adaptation in oil and gas investments, *The Journal of World Energy Law & Business*. 2008 Vol. 1. Issue 1. URL: <https://academic.oup.com/jwelb/article/1/1/98/1003122> [in English].
16. Gjuzi J. Stabilization Clauses in International Investment Law: A Sustainable Development Approach. Springer, 2018. P. 38, 40. URL: https://books.google.co.il/books?id=1Z59DwAAQBAJ&pg=PA21&lpg=PA21&dq=Freezing+clauses+%D0%B%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4&source=bl&ots=U00lc-SU2X&sig=ACfU3U0XMFjN6eFmf9qgpElczVzB_jUepQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewj69q-Gi-TkAhUHJIAKHZD4CzoQ6AEwBHoECACQAQ#v=onepage&q=Freezing%20clauses&f=false [in English].
17. Law.academic.ru. URL: https://law.academic.ru/8022/freezing_clause [in Russian].
18. Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 июля 2001 г. № 1015. *САПП Республики Казахстан*. 2001. № 28. URL: <https://www.extractiveshub.org/servefile/getFile/id/5517> [in English].
19. Shihata I.F.I. Legal Treatment of Foreign Investment. *The World Bank Guidelines*. Martinus Nijhoff Publishers, 1993. P. 371. URL: <https://books.google.co.il/books?id=7ENCIjp9WukC&pg=PA371&lpg=PA371&dq=intangibility+clauses+%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4&source=bl&ots=LtnHPhUgN3&sig=ACfU3U0DD5Gf6qpx2FZBibGXM0egSAE8IA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewj9vOou-nkAhVFLewKHTGhCrkQ6AEwA3oECAyQAQ#v=onepage&q=intangibility%20clauses%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4&f=false> [in English].
20. Krajewski M., Hoffmann R.T. Research Handbook on Foreign Direct Investment. Edward Elgar Publishing, 2019. P. 293. URL: https://books.google.co.il/books?id=sC6UDwAAQBAJ&pg=PA277&lpg=PA277&dq=Weil,+Les+clauses+de+stabilisation+ou+d'intangibilit%C3%A9+ins%C3%A9es&source=bl&ots=Uceojx92up&sig=ACfU3U1iNxTAESfdkUGo_CHA2s5t1YVpPw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjA5t36u-nkAhWIr6QKHwzxDvEQ6AEwCXoECAUQAQ#v=onepage&q=Weil%2C%20Les%20clauses%20de%20stabilisation%20ou%20d'intangibilit%C3%A9%20ins%C3%A9es&f=false [in English].
21. Fauchald O.K., Hunter D. Yearbook of International Environmental Law. Oxford University Press, 2008. P. 136. URL: https://books.google.co.il/books?id=js5e1AQaO9MC&pg=PA136&lpg=PA136&dq=AGIP/British+Petroleum/Etal-Kazakhstan+economic+equilibrium+clause&source=bl&ots=fC0a-uC_F7&sig=ACfU3U0x-MdTshDuKv42yUrrClk9DBX7mQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjflKC6vuPsAhXR6aQKHT08CCKQ6AEwBnoECAyQAQ#v=onepage&q=AGIP%2FBritish%20Petroleum%2FEtal-Kazakhstan%20economic%20equilibrium%20clause&f=false [in English].
22. Leader S., Ong D. Global Project Finance, Human Rights and Sustainable Development. Cambridge University Press, 2011. P. 148. URL: [https://books.google.co.il/books?id=I39h2hBczJIC&pg=PA148&lpg=PA148&dq=economic+equilibrium+clause++West+African+Gas+Pipeline+International+Project+Agreement+\(IPA\)+between+Benin,+Ghana,+Nigeria,+and+Togo,++West+African+Gas+Pipeline+Company+Ltd,++2003&source=bl&ots=1XOa7YjEew&sig=ACfU3U1VtCQ-91PPync6aEGRqCNnyPN6yw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjJ2aW5wOPsAhVxkYUKHRGWC4MQ6AEwA3oECAUQAQ#v=onepage&q=economic%20equilibrium%20clause%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20International%20Project%20Agreement%20\(IPA\)%20between%20Benin%2C%20Ghana%2C%20Nigeria%2C%20and%20Togo%2C%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20Company%20Ltd%2C%20%202003&f=false](https://books.google.co.il/books?id=I39h2hBczJIC&pg=PA148&lpg=PA148&dq=economic+equilibrium+clause++West+African+Gas+Pipeline+International+Project+Agreement+(IPA)+between+Benin,+Ghana,+Nigeria,+and+Togo,++West+African+Gas+Pipeline+Company+Ltd,++2003&source=bl&ots=1XOa7YjEew&sig=ACfU3U1VtCQ-91PPync6aEGRqCNnyPN6yw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjJ2aW5wOPsAhVxkYUKHRGWC4MQ6AEwA3oECAUQAQ#v=onepage&q=economic%20equilibrium%20clause%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20International%20Project%20Agreement%20(IPA)%20between%20Benin%2C%20Ghana%2C%20Nigeria%2C%20and%20Togo%2C%20%20West%20African%20Gas%20Pipeline%20Company%20Ltd%2C%20%202003&f=false) [in English].
23. Stabilization Clauses and Human Rights. URL: <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/0883d81a-e00a-4551-b2b9-46641e5a9bba/Stabilization%2BPaper.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-0883d81a-e00a-4551-b2b9-46641e5a9bba-jqeww2e> [in English].
24. Mansour M., Dr Nakhle C. Fiscal Stabilization in Oil and Gas Contracts: Evidence and Implications. Oxford Institute for Energy Studies. P. 17. URL: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/02/Fiscal-Stabilization-in-Oil-and-Gas-Contracts-SP-37.pdf?v=88588bacf0da> [in English].
25. Gehne K., Brillo R. Stabilization clauses in International Investment Law: Beyond Balancing and Fair and Equitable Treatment. Transnational Economic Law Research Center. 2017. P. 7. URL: <http://telc.jura.uni-halle.de/sites/default/files/BeitraegeTWR/Heft%20143.pdf> [in English].

26. Session of Athens – 1979. The Proper Law of the Contract in Agreements Between a State and a Foreign Private Person. URL: https://www.idi-iiil.org/app/uploads/2017/06/1979_ath_01_en.pdf [in English].
27. Rubino-Sanunartano, Mauro International Arbitration Law, Kluwer, Deventer. 1990. P. 274–276; The Channel Tunnel and the Tronc Commun Doctrine. 1993. 10. *Journ. Int'l. Arb'n.*, Part 3. 59 [in English].
28. Lew J.D.M., Mistelis L.A., Kröll S.M., Kröll S. Comparative International Commercial Arbitration. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International B.V., 2003. P. 456. URL: https://books.google.co.il/books?id=b1OgnDQ2UnwC&pg=PA435&lpg=PA435&dq=italian+company+v+korean+company+1983&source=bl&ots=17YczIcoPU&sig=ACfU3U0_aLv2BonpqCgDDTukgq1PvOKHVg&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjD4cCkv__kAhUksKQKHfCeAjkQ6AEwDnoECAcQAQ#v=onepage&q=Tronc%20Commun&f=false [in English].
29. Fountoulakis C. Set-off Defences in International Commercial Arbitration: A Comparative Analysis. Bloomsbury Publishing, 2010, P. 135. URL: <https://books.google.co.il/books?id=dxbcBAAAQBAJ&pg=PA135&lpg=PA135&dq=tronc+commun+doctrine++rubino-sammartano&source=bl&ots=5p0A7bTemS&sig=ACfU3U2Ww7NHD7ghprM16Yu5P9iTiDylyQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewinmtP5hYDIAhWIM-wKHYTyBj0Q6AEwBHoECAcQAQ#v=onepage&q=tronc%20commun%20doctrine%20%20rubino-sammartano&f=false> [in English].
30. Rubino-Sammartano M. International Arbitration Law and Practice. Juris Publishing, 2014. P. 678. URL: <https://books.google.co.il/books?id=CGa2AwAAQBAJ&pg=PA940&lpg=PA940&dq=mauro+rubino-sammartano+channel+tunnel&source=bl&ots=2YAJ-Ynxhl&sig=ACfU3U36jSFmkYh5BMrn5zeex73YzzC5FA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewiwmiP74HIAhUJMwKHaFoCW84ChDoATAeGQIBhAB#v=onepage&q=tronc%20commun%20doctrine%20&f=false> [in English].
31. Arbitration Award. URL: https://www.trans-lex.org/11/_examples/#toc_5. See also original – the weekly law reports 5 February 1993. P. 9. URL: <https://books.google.co.il/books?id=MmeVAAwAAQBAJ&pg=PA39&lpg=PA39&dq=case+channel+tunnel+group+Ltd.+v.+balfour+beatty+construction+Ltd.+1993+both+English+law+and+french+law&source=bl&ots=sbsI7v1Je2&sig=ACfU3U0wAOoPWb4WugmANP60K0LW7fUXgA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewii6-DEIYLIAhVCnVwKHTenB9gQ6AEwCXoECAYQAQ#v=onepage&q=case%20channel%20tunnel%20group%20Ltd.%20v.%20balfour%20beatty%20construction%20Ltd.%201993%20both%20English%20law%20and%20french%20law&f=false> [in English].
32. Van Der Berg A.J. Yearbook Commercial Arbitration. Vol XXXIII. Kluwer Law International B. V, 2009. P. 775. URL: <https://books.google.co.il/books?id=jMOcBD9EPuQC&pg=PA775&lpg=PA775&dq=Channel+Tunnel+Group+Ltd.+v.+Balfour+Beatty+Construction+Ltd.+it+is+by+now+firmly+established&source=bl&ots=zZfuHzEsgj&sig=ACfU3U1bqAVn2hcomHI3RxnDyKS2VfbQug&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewiezqCCjYLIhVZilwKHZWzDjwQ6AEwAXoECAYQAQ#v=onepage&q=Channel%20Tunnel%20Group%20Ltd.%20v.%20Balfour%20Beatty%20Construction%20Ltd.%20it%20is%20by%20now%20firmly%20established&f=false> [in English].
33. Brunner C. Force Majeure and Hardship Under General Contract Principles: Exemption for Non-performance in International Arbitration. Kluwer Law International B.V, 2009. P. 50. URL: <https://books.google.co.il/books?id=kj8p9Gv5Zl0C&pg=PA50&lpg=PA50&dq=ancel+tronc+commun+doctrine&source=bl&ots=joEt2V8vG3&sig=ACfU3U28vZzNXge79SFZLSCzqPEQDdC0Sg&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewjIv6i-h4DIAhXEzqQKHbOzc18Q6AEwChOECAQQAQ#v=onepage&q=ancel%20tronc%20commun%20doctrine&f=false> [in English].
34. Davies M., Snyder D.V. International Transactions in Goods: Global Sales in Comparative Context. Oxford University Press, 2014. P. 40. URL: <https://books.google.co.il/books?id=MmeVAAwAAQBAJ&pg=PA39&lpg=PA39&dq=case+channel+tunnel+group+Ltd.+v.+balfour+beatty+construction+Ltd.+1993+both+English+law+and+french+law&source=bl&ots=sbsI7v1Je2&sig=ACfU3U0wAOoPWb4WugmANP60K0LW7fUXgA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewii6-DelYLIhVCnVwKHTenB9gQ6AEwCXoECAYQAQ#v=onepage&q=case%20channel%20tunnel%20group%20Ltd.%20v.%20balfour%20beatty%20construction%20Ltd.%201993%20both%20English%20law%20and%20french%20law&f=false> [in English].
35. Arbitration Award. URL: <http://www.unilex.info/case.cfm?pid=2&do=case&id=625&step=FullText> [in English].
36. Kaufmann-Kohler G., Rigozzi A. Law and practice in Switzerland, Oxford University Press, 2015. P. 353, 360 [in English].
37. The Rules of the ICAC. URL: <https://icac.org.ua/ru/arbitrazh/reglament/> [in English].
38. Swiss Rules of International Arbitration. URL: https://www.swissarbitration.org/files/837/Swiss%20Rules%202019/Web%20versions%202019/Arbitration%20Web%202019/Arbitration/SwissRules2012_English_2019.pdf [in English].
39. Rules of proceedings of the Court of Arbitration attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry. 2000. URL: <http://www.intracen.org/Rules-of-proceedings-of-the-Court-of-Arbitration-attached-to-the-Hungarian-Chamber-of-Commerce-and-Industry-2000/> [in English].
40. Jessup P. Transnational Law. *American journal of International law* 1956. P. 1. URL: <http://iglp.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2014/10/IELR-3-Jessup-Transnational-Law.pdf> [in English].
41. Gaillard E., Goldman B. on International Commercial Arbitration. Kluwer Law International B.V., 1999. P. 797–798, 807 [in English].
42. Goldstajn A. Usages of Trade and Other Autonomous Rules of International Trade According to the UN. 1980. Sales Convention. URL: <https://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/goldstajn.html#17> [in English].
43. Berger K.P. The Lex Mercatoria (Old and New) and the TransLex-Principles. URL: https://www.trans-lex.org/the-lex-mercatoria-and-the-translex-principles_ID8 [in English].
44. French Code of Civil Procedure. 1981. URL: <https://www.jus.uio.no/lm/france.arbitration.code.of.civil.procedure.1981/1496.html> [in English].
45. Swiss Private International Law Act 1987 Article 187 (1); Dutch Code of Civil Procedure (1986) Article 1054 (1) & (2); Italian Code of Civil Procedure Article 822 [in English].
46. Arbitration Act. 1996. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf> [in English].
47. Statute of the International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/en/statute> [in English].
48. Fox W.F. International Commercial Agreements and Electronic Commerce. Kluwer Law International B.V, 2018, paragraph 2.9.1. URL: [https://books.google.co.il/books?id=XoyWDwAAQBAJ&pg=PT304&lpg=PT304&dq=William+F.+Fox,+International+Commercial+Agreements+and+Electronic+Commerce+31+\(5th+rev.+ed.+2013\).&source=bl&ots=GJlKM2sA](https://books.google.co.il/books?id=XoyWDwAAQBAJ&pg=PT304&lpg=PT304&dq=William+F.+Fox,+International+Commercial+Agreements+and+Electronic+Commerce+31+(5th+rev.+ed.+2013).&source=bl&ots=GJlKM2sA)

- Z3&sig=ACfU3U0scn9doceyRs0j01iOivhgOGcbxA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwivq4vixNLIhWI6qQKHW3ICoYQ6AEwAuoECAkQAQ#v=onepage&q=lex%20mercatoria&f=false [in English].
49. Merezko, O.O. (1998). Lex mercatoria – nove mizhnarodne torhove pravo [Lex mercatoria – a new international trade law]. *Naukovyi visnyk Diplomatychnoi akademii Ukrainy* [Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine]. № 1. P. 173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_1998_1_37 [in Ukrainian].
  50. Berger K.P. Creeping Codification of the new lex mercatoria the translex principles. *Kluwerarbitration Blog*. 2010. URL: <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2010/01/20/creeping-codification-of-the-new-lex-mercatoria-the-translex-principles-at-www-trans-lex-org/?print=pdf> [in English].
  51. UNIDROIT PRINCIPLES of International Commercial Contracts. 2016 URL: <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016> [in English].
  52. Rivkin, D.W., Enforceability of Arbitral Awards Based on Lex Mercatoria, *Arbitration International*. 1993. Vol. 9. URL: <https://doi.org/10.1093/arbitration/9.1.67> [in English].
  53. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-123.pdf> [in English].
  54. Kabrera Yu.F. osoblyvosti zastosuvannya torhovoykh zvychayiv u mizhnarodnykh komertsyinykh arbitrazhnykh sporakh. *Yevropeyskyy polityko-pravovyy diskurs*. 2020. T. 7. Vyp. 4. DOI: 10.46340/eppd.2020.7.4.5 [in Ukrainian].
  55. Pro mizhnarodne pryvatne pravo : Zakon Ukrainy vid 23 chervnya 2005 r. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> [in Ukrainian].
  56. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-40.pdf> [in English].
  57. Gaillard E., Newman L.W., Hill R.D. The leading arbitrator's guide to international arbitration, Juris Publishing, Inc. 2014. P. 188 URL: http://arbitrationlaw.com/files/free_pdfs/01-title_pagetoc_leadarb3.pdf [in English].
  58. Arbitration Award. URL: <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Case-No.-68.pdf> [in English].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.36>

ПЕРЕХОВУВАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ВІД ОРГАНІВ СЛІДСТВА ТА СУДУ ЯК УМОВА ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (IN ABSENTIA)

Олексій Калінніков

адвокат,

аспірант кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-4337-833X

Анотація. У статті проаналізовано переховування підозрюваного від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності як обов'язкову умову здійснення спеціального досудового розслідування (in absentia). Здійснено аналіз положень кримінального процесуального законодавства України та судової практики. Встановлено проблеми правозастосування наведеної правової категорії та надано пропозиції щодо усунення законодавчих прогалин у правовому регулюванні інституту спеціального досудового розслідування (in absentia). За результатами здійсненого дослідження сформульовано висновки: 1) переховування підозрюваного від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності є обов'язковою умовою здійснення спеціального досудового розслідування (in absentia); 2) питання невизначеності поняття «переховування від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності як умови спеціального досудового розслідування» призводить до проблем у правозастосуванні інституту in absentia; 3) єдиним шляхом вирішення наведеної проблеми є внесення певних змін до КПК України з використанням напрацьованих науковців і судової практики, що необхідно для подальшого реформування інституту in absentia в Україні для приведення його у відповідність до високих стандартів країн Європи.

Ключові слова: спеціальне досудове розслідування, in absentia, підозрюваний, переховування від органів слідства та суду, ухилення від кримінальної відповідальності.

SUSPECT ABSCONDING FROM INVESTIGATION AGENCIES AND COURT AS A PREREQUISITE FOR CARRYING OUT SPECIAL PRE-TRIAL INVESTIGATION IN ABSENTIA

Oleksii Kalinnikov

Lawyer,

Postgraduate Student at the Department of Criminal Procedure

National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-4337-833X

Abstract. The article analyses suspect absconding from investigation agencies and court in order to evade criminal liability as a prerequisite for carrying out special pre-trial investigation (in absentia). The analysis